

Finansklagenemnda Skade

Avgjørelse FinKN 2023-634

7.9.2023

Gjensidige Forsikring ASA

Retts hjelp

Mange parter i tvist mot felles nabo om støy fra kampflybase – én eller flere tvister – avtl. § 36.

De sikrede fremmet ved felles advokat, krav om erstatning for støyplager etter etablering av en kampflybase. De sikredes advokat søkte om retts hjelpdekning, og foretaket innvilget én felles dekning for 34 parter. De sikrede mente å ha krav på individuelle deknings, subsidiært at det basert på at en del av eiendommene hadde relativt likeartede forhold, kunne være rimelig å sette antall retts hjelpdekninger til halvparten av antall sikrede. Nemnda kom til at sikredes sak ikke utgjorde en separat tvist som kunne utløse en separat forsikringssum. Nemnda fant videre ikke grunnlag for å anvende avtl. § 36 i denne saken.

ANTATT ØKONOMISK OMFANG: forsikringssum kr 250 000

Saksfremstilling

Saken gjelder spørsmål om antall retts hjelpdekninger for nabotvist om støy hvor det er et stort antall parter på de sikredes side.

Saken gjelder erstatningskrav fra de sikrede for støyplager/ulemper mot nabo etter etablering av en kampflybase. Det er et stort antall eiendommer involvert i saken. Eiere av 193 boligeiendommer i området benytter samme advokat, mens 34 eiere av gårdsbruk representeres av en annen advokat. Nærværende klagesak gjelder retts hjelpdekning for gårdbrukerne.

Det er fremlagt en noe begrenset mengde korrespondanse fra saken, men det fremgår av sakens dokumenter at det har vært kontakt mellom partene (de sikredes advokat og motparten) over flere år.

Det er fremlagt kopi av brev fra motparten til de sikredes advokat av 30.4.20. Her ble det vist til krav om erstatning for støy/ulemper av 21.10.19.

De sikredes advokat sendte 2.11.21 prosessvarsel til motparten hvor det ble vist til tidligere korrespondanse, og motparten ble bedt om å ta stilling til erstatningskravet fra de sikrede.

Motparten svarte på prosessvarselet 17.11.21. Av svaret fremgikk det følgende:

For ordens skyld nevnes det at [motparten] ikke tidligere har mottatt krav fra de aktuelle partene som her har sendt varsel om søksmål, og dermed heller ikke noe nærmere informasjon om innhold i og grunnlaget for de pretenderte kravene.

Videre nevnes det at [motparten] tidligere har mottatt og gitt tilbakemelding på et erstatningskrav fremmet av en annen eier av landbrukseiendom enn de som her fremmer et krav, som da også var representert av [samme advokat].

Motparten avviste kravet og viste til at det var gitt en grundig gjennomgang i brevet av 30.4.20. Det ble videre tilbudt suspensjon av foreldelsesfristen frem til 1.6.22.

På vegne av eierne av de 34 landbrukseiendommene ble det tatt ut stevning 31.5.22.

De sikredes advokat søkte om rettshjelpdekning 9.11.22.

Foretaket har innvilget dekning fra 16.11.21, men begrenset dekningen til sin forholdsmessige del basert på at det er tale om én tvist med 34 parter på samme side. Forsikringssummen var samlet kr 250 000.

De sikredes advokat var uenig i at dekningene skulle begrenses. Han mente det var tale om individuelle tvister.

De sikrede har anført at de må ha krav på individuelle rettshjelpdekninger. Det er flere individuelle forhold som gjør seg gjeldende for landbrukseiendommene hvor det drives landbruksvirksomhet av ulik art. Det er ikke samme grunnlag for "gruppering" av landbrukseiendommene som det kan være for eneboliger, men en del av eiendommene har relativt likeartede forhold slik at det kan være rimelig å sette antall rettshjelpdekninger til halvpertene av antall sikrede.

Forsikringsforetaket har anført at det er tale om én felles tvist. Tvisten gjelder verditap på eiendommene som følge av støy/ulempe fra kampflybasen. Det foreligger ikke store og individuelle forskjeller som skulle tilsi at det er individuelle tvister. Kravene bygger på samme underliggende faktum og nær sammenheng med hverandre. Likeså må det utslagsgivende i helhetsvurderingen være at partene har tatt ut søksmål i fellesskap.

Finansklagenemnda Skades begrunnelse

Spørsmålet er om sikredes sak utgjør en separat tvist som utløser en separat forsikringssum.

Sikredes rettshjelpforsikring har følgende regulering av tvistebegrepet:

Hva er en tvist?

(...)

-Spørsmål om det er en eller flere tvister avgjøres etter en helhetsvurdering. I vurderingen av om det er en tvist vektlegges blant annet følgende:

Om kravene har samme årsak eller gjelder samme underliggende faktum

Om det er nær sammenheng mellom kravene

Om kravene gjelder samme gjenstand, kontrakt eller tap

-En tvist anses ikke for å være flere tvister selv om saken består av flere individuelle spørsmål som fremmes i flere saker

Videre heter det at "Dersom det er flere parter på samme side i en tvist, er forsikringssummen utvidet til kr. 250.000".

I sakskomplekset FinKN 2023-364 til 370, som gjaldt tilsvarende erstatningskrav fra 193 huseiere mot samme saksøkte som i denne saken, kom nemnda til at det dreide seg om én tvist. I

FinKN 2023-368 som gjaldt dette foretaket og med samme klausul var nemndas begrunnelse som følger:

Alle sakene dreier seg om erstatningsansvar for støy fra kampflybasen med grunnlag i naboloven § 9, jf. § 2. Sakene har derfor "samme årsak og samme underliggende faktum" – støy som overstiger tålegrensen. I praksis er felles erstatningskrav fra flere skadelidte mot samme skadevolder regnet som én tvist. Nemnda viser her til FinKN 2017-616, 2017-617, 2017-618, 2017-619 og 2017-620, som gjaldt 22 tidligere studenter med krav mot et studiested for gale opplysninger om hvilken yrkestittel studiet ga grunnlag for. Nemnda viser også til FSN 5964, hvor fem naboer krevde naboskjønn etter grannelova § 7, og hvor spørsmålet var om bygging av en transportterminal i nabolaget medførte brudd på grannelova § 2. Nemnda uttalte her at "er rettsgrunnlaget for samtlige av de 6 som har gått til sak så likt at det må anses som én tvist. Resultatet ble også det samme for samtlige med et mindre unntak som nemnda finner er uten betydning i denne

sammenheng". På den annen side kan det være flere tvister hvis det dreier seg om forskjellige typer av krav, jf. FinKN 2017-798, hvor nemnda kom til at ni krav fra forskjellige hytteeiere mot samme utbygger utgjorde ni tvister under rettshjelpforsikringen. I den saken dreide det seg imidlertid om forskjellige typer av misligholdskrav med klare individuelle preg. Nemnda mener saken her har større likhet med skolesakene og særlig saken om naboloven enn med utbyggersakene mht. felles faktisk og rettslig grunnlag selv om de individuelle forskjellene mht. ansvarsgrunnlaget er større her enn i skolesakene.

Sikrede viser til at rettsgrunnlaget er forskjellig fordi noen saker løses på grunnlag av § 2 tredje ledd og noen på grunnlag av fjerde ledd. Selv om det kan være litt forskjellige momenter i vurderingen, vil erstatningsgrunnlaget i hovedsak være et spørsmål om tålegrensen for støy, og dette er felles. Uansett tilsier oppdelingen i ansvarsgrunnlaget ikke at det dreier seg om 193 individuelle tvister, men om to grupper av tvister.

Sikrede anfører at verdiansettelsen vil være individuell for hver tvist. Dette er ikke nevnt som moment i vilkårene, og individuelle utmålingselementer alene er heller ikke etter praksis tilstrekkelig til at det dreier seg om flere tvister, jf. blant annet FinKN 2017-618, 2012-098 og FSN 5726. Resultatet kan bli annerledes om det dreier seg om en kombinasjon av veldig mange parter og større grad av individuell utmåling, jf. FinKN 2019-246, som gjaldt 42 festere i sak mot bortfester om oppregulering av festeavgiften/innløsning av tomtene.

I denne saken er det flere parter, og utmålingen vil avhenge av faktiske forhold ved eiendommen for å beregne verditapet. Forholdet mellom felles kostnader og individuelle kostnader er imidlertid ikke nærmere belyst, og det er derfor vanskelig å si hvor stort utslag de individuelle utmålingsmomentene faktisk har.

Det er videre "nær sammenheng" mellom kravene i form av tidsmessig og geografisk nærhet. Sakene gjelder eiendommer i geografisk nærhet til flybasen, og selv om støynivået har økt gradvis og tålegrensen kan ramme eiendommene forskjellig, mener nemnda det må legges til grunn at kravene oppsto tilnærmet samtidig.

Derimot gjelder kravene ikke samme gjenstand, tap eller kontrakt.

Ut fra dette mener nemnda at det må være avgjørende at kravene har samme årsak, gjelder samme underliggende faktum og at det er nær tidsmessig og geografisk sammenheng mellom kravene. Det er da ikke avgjørende at kravene ikke gjelder samme gjenstand, kontrakt eller tap. Det er derfor i utgangspunktet ikke grunnlag for å si at det foreligger 193 separate tvister. Den oppdelingen i grupper som er foretatt fra sikredes side tilsier også at det ikke er tilstrekkelige individuelle kjennetegn ved verken ansvarsgrunnlaget eller erstatningsutmålingen til at dette kan sies å dreie seg om 193 individuelle tvister. Ut fra dette fremstår oppdeling i grupper etter mønster av FinKN 2018-392 som en naturlig løsning, jf. nedenfor.

Disse argumentene gjelder tilsvarende for denne saken bortsett fra at det ikke dreier seg om 193 sikrede, men 34, og det ifølge sikrede er flere individuelle forhold som gjør seg gjeldende for landbrukseiendommene hvor det drives landbruksvirksomhet av ulik art. Som nevnt i sitatet ovenfor kan dette argumentet være relevant hvis det er "en kombinasjon av veldig mange parter og større grad av individuell utmåling, jf. FinKN 2019-246, som gjaldt 42 festere i sak mot bortfester om oppregulering av festeavgiften/innløsning av tomtene".

Denne saken dreier seg om 34 parter, og da kan store individuelle forskjeller mht. utmåling tilsi at det dreier seg om 34 tvister. Sikrede viser til at det er større individuelle forskjeller her enn ved boligsakene fordi utmålingen ikke bare gjelder eiendommens verdi, men også konsekvensene for gårdsdriften. Forholdet mellom felles kostnader og individuelle kostnader er imidlertid ikke nærmere belyst, og det er derfor vanskelig å si hvor stort utslag de individuelle utmålingsmomentene faktisk har.

I det tidligere sakskomplekset foreslo sekretariatet å dele partene inn i 20 grupper i tråd med tidligere nemndspraksis. Forslaget ble akseptert av noen foretak, men ikke av andre, herunder det foretaket denne saken gjelder. Om forslaget uttalte nemnda:

Problemet med gruppeinndeling er imidlertid at utmålingen ikke er klar, og at det derfor kan være vanskelig å si hvordan gruppene bør fordeles. Gruppeinndelingen er også en nokså grov tilnærming i forhold til kostnadene involvert i den enkelte sak.

Nemnda løste derfor saken ved å sette avgrensningen av tvistebegrepet delvis til side etter avtaleloven § 36 med følgende begrunnelse:

Nemnda mener spørsmålet her er om avtalen må settes til side fordi avtalens innhold gjør det urimelig å gjøre den gjeldende i den aktuelle saken, men at det også må tas hensyn til at det dreier seg om en avtale mellom en profesjonell part på den ene siden og en forbruker på den andre, og at forbrukeren ikke har noen innflytelse på innholdet i avtalevilkårene. Utgangspunktet er også at bestemmelsen er "en heller snever unntaksbestemmelse", jf. Rt. 2013 s. 769, og at det kreves "kvalifisert urimelighet" for å anvende den.

Nemnda peker på at en fordeling av forsikringssummen på kr 250 000 på 193 personer gir en forsikringssum på kr 1 295 per sikrede. En slik erstatning medfører at dekningen ikke har noen mening for den enkelte sikrede og betyr i realiteten at denne typen søksmål er unntatt fra foretakets ansvar. For den enkelte sikrede fremstår resultatet av klausulen i denne saken som klart urimelig. Samtidig har foretaket solgt en rettshjelpforsikring med forsikringssum kr 100 000 og må derfor regne med at denne forsikringssummen utløses i løpet av forsikringsperioden. Det er ikke upåregnelig at eiere av en eiendom utsettes for støy pga. utbyggingsprosjekter, og at eieren derfor går til sak med krav om ansvar etter naboloven. For foretaket fremstår det derfor som en nokså tilfeldig fordel at ansvaret under den enkelte forsikringskontrakt skal pulveriseres fordi det er mange berørte eiendommer i samme sakskompleks. Det er også helt tilfeldig for den enkelte sikrede om en rettstridig handling som rammer ham også rammer en rekke andre. Nemnda peker også på at flere foretak har akseptert sekretariatets fordelingsforslag, og mener dette tilsier at også foretakene mener løsningen med en tvist for en så stor gruppe er urimelig.

På den annen side må det tas hensyn at denne typen søksmål har preg av en akkumulering av risiko eller "katastroferisiko" hvor et stort antall forsikringstilfelle inntreffer samtidig som følge av en enkeltstående hendelse. For foretakene er det vanskelig å beregne slike hendelser statistisk, og det er vanlig at man unntar eller begrenser denne typen akkumulert risiko i vilkårene. Dette tilsier at det ikke er rimelig å sette begrensningene i tvistevilkåret helt til side slik at det foreligger 193 tvister hver med forsikringssum kr 100 000. Hvis resultatet er en risiko foretakene ikke kan leve med, må de unnta denne typen søksmål i sin helhet, og det er forsikringstakerne neppe tjent med. Den beste løsningen synes derfor å være at vilkårene settes delvis til side.

Sekretariatets løsningsmodell medfører en samlet forsikringssum på $\text{kr } 250.000 \times 20 = \text{kr } 5\,000\,000$. En alternativ modell er at man tar utgangspunkt i den ordinære forsikringssummen per tvist på kr 100 000, men legger inn en reduksjon fordi store deler av kostnadene kan fordeles på alle eller flere av sakene.

Det er opplyst at hver sikrede hittil er blitt belastet med kr 27 000 i advokatombkostninger. Nemnda tar ikke stilling til om dette er rimelige eller nødvendige omkostninger, men peker på at om forsikringssummen settes til kr 30 000 per sikrede, blir resultatet samlet kr 5 730 000, som ligger noe over, men temmelig nær sekretariatets alternativ, og som flere foretak har akseptert.

I den aktuelle saken er det 34 sikrede, som er langt færre enn 193. Sikrede viser til at rettshjelpkostnadene er høyere for hver sikrede, men det kan ikke være avgjørende. Det urimelige ligger i at forsikringssummen må deles på så mange sikrede at det i realiteten ikke blir noen dekning igjen. Nemnda har tidligere godtatt 22 sikrede i samme sak, mens det for 45 sikrede ble lagt avgjørende vekt på individuelle forskjeller kombinert med et høyt antall sikrede, jf. ovenfor. Antallet på 35 sikrede ligger nærmere disse sakene enn saken med 193 sikrede. I sakskomplekset med 193 sikrede var det også flere foretak som aksepterte den foreslåtte gruppeinndelingen, mens det i denne saken verken er angitt grunnlag for en gruppeinndeling eller opplyst at en slik inndeling er akseptert av noen foretak.

Ut fra de fremlagte opplysningene i saken kan nemnda derfor ikke se at de argumentene som i sakskomplekset FinKN 2023-364 til 370 talte for å anvende avtl. § 36 i samme grad er til stede i denne saken. Nemnda peker på at sakene i denne runden får forskjellig resultat for forskjellige foretak, og dette er uheldig ut fra at like tilfeller bør behandles likt. Men sakene er lagt opp forskjellig fra foretakene og dette fører til forskjellig resultat.

Avgjørelsen er enstemmig.

Finansklagenemnda Skades konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Trine-Lise Wilhelmsen (leder), Terje Sjøvold (selskapsrepresentant) og Alexander Venås (forbrukerrepresentant).